

3. Vasylyahupov, Valentyna Svystun, Vladyslav Kyva. The Results of the Summative Stage of the Experiment on the Development of the Informational and Communication Competence of Teachers in the System of Military Education. *TEM Journal (Technology, Education, Management, Informatics)*. Vol. 9, Is. 1, P. 367–372, ISSN 2217-8309, DOI: 10.18421/TEM91-50, February 2020. ISSN: 2217-8309 eISSN: 2217-8333 http://www.temjournal.com/content/91/TEMJournalFebruary2020_367_372.html

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-261-9/13>

Боляк Т. М.,

аспірант кафедри економіки та економічної освіти

Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник: Падалка О. С.,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри економіки освіти

Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Питання формування професійних компетентностей учителя початкової школи у професійній діяльності умовах сучасного освітнього середовища є досить актуальними у психолого-педагогічних дослідженнях.

«Методологію» розуміють як загальну систему теоретичних знань, що є провідними принципами для наукового пізнання, шляхів і засобів реалізації наукового дослідження [6, с. 11–18].

С. Гончаренко вважає, що варто розрізняти кілька рівнів методології:

Перший рівень – філософські знання, що охоплюють філософські основи дослідження, його світоглядну функцію й загальнонаукові положення;

Другий рівень – загальнонаукова методологія (системний, синергетичний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи, характеристика різних типів наукових досліджень, їхні етапи й елементи: гіпотеза, об'єкт і предмет дослідження, мета, завдання тощо);

Третій рівень – конкретно-наукова методологія, тобто сукупність методів, принципів дослідження й процедур, які застосовуються в тій чи іншій спеціальній дисципліні, наприклад, у педагогіці [8, с. 6-9].

Словник з методології А. Новікова та Д. Новікова визначає поняття «підхід» з двох позицій: як певний вихідний принцип, початкову пози-

цію, основне положення чи переконання (цілісний, комплексний, системний, синергетичний та ін.); як напрям вивчення предмета дослідження (історичний, логічний, змістовий, формальний тощо) [8, с. 6–9].

Найбільш вживаним є тлумачення підходу як «комплексу парадигматичних, синтагматичних, прагматичних структур та механізмів у пізнанні та практиці, що характеризує конкуруючі між собою (чи ті, що історично змінюють одна одну) стратегії та програми у філософії, науці, політиці чи в організації життя людей» [10, с. 124]. Саме підхід є тим методологічним засобом, який сприяє розв'язанню визначених теоретичних та практичних педагогічних проблем.

Н. Дюшеева розуміє методологічний підхід як стратегію, що базується на основних положеннях відповідної теорії та визначає напрями пошуку відповідно до предмета дослідження [10, с. 126].

Спираючись на тезу О.Отич, що «в сучасній педагогічній науці, поряд із традиційними методологічними підходами, ... все вагомніше місце посідають нові методологічні підходи (полісуб'єктний, креативний, медіологічний, семіотичний, герменевтичний, феноменологічний, цивілізаційний, холістичний), які більше узгоджуються із сучасними соціальними та освітніми реаліями» [10, с. 129], вважаємо, що процес формування професійних компетентностей учителя початкової школи буде ґрунтуватися на кількох взаємопов'язаних наукових підходах, з-поміж яких виокремлюємо:

- загальнонаукові (системний, синергетичний);
- конкретнонаукові – діяльнісно-орієнтовані (праксеологічний);
- особистісно орієнтовані (аксіологічний, суб'єктний, х'ютагічний);
- професійно орієнтовані (професіографічний, акмеологічний).

Коротко представимо сутність професійних компетентностей учителя початкової школи у ракурсі сучасних методологічних підходах у таблиці 1.

Таблиця 1

**Професійна компетентність учителя початкової школи
у ракурсі сучасних методологічних підходів**

Методологічний підхід	Сутність професійних компетентностей (ПК)
1	2
Системний	ПК учителя початкової школи є особливою цілісною багатокомпонентною функціональною системою, чинники якої є взаємодоповнюючими та взаємозалежними.
Синергетичний	ПК учителя початкової школи є динамічною відкритою системою, яка постійно оновлюється відповідно до сучасних суспільних вимог, їй притаманні саморозвиток та само ефективність.

Закінчення таблиці 1

1	2
Історико-цивілізаційний	ПК учителя початкової школи зумовлюється особливістю усталеної моделі успішної особистості в конкретний суспільно-історичний час, відповідно до конкретних суспільних запитів і пріоритетів, соціального статусу вчительської професії.
Діяльнісний	ПК учителя початкової школи починається із процесу цілепокладання та виявляється як ціледосягнення, що викликає активну дію і спрямованість вчителя на розвиток та самореалізацію у педагогічній діяльності, забезпечує ефективність педагогічної праці.
Компетентнісний	ПК забезпечується професійною підготовкою фахівця, результатом якої є сформована професійна компетентність, самореалізація вчителя у професійній діяльності, здатність конструювати та проектувати власний професійний розвиток.
Праксеологічний	ПК учителя початкової школи виявляється як досконале володіння педагогічними технологіями та техніками; забезпечує раціональну й оптимальну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, спрямованість педагогічних дій на ціледосягнення, засвідчує ефективність професійної підготовки, сформованість професійних компетентностей вчителя як особистісно значимих, спрямованість на самоудосконалення як стійку потребу особистості.
Аксіологічний	ПК учителя початкової школи детермінується системою суспільних, професійних та особистісних цінностей, ціннісним ставленням до педагогічної праці у суспільстві; визначає особистісне ставлення до суспільних цінностей та пріоритетів педагогічної діяльності.
Суб'єкт-суб'єктний	ПК учителя початкової школи носить особистісний характер, оскільки детермінована особистими якостями та здібностями, а також особистісно-ціннісним ставленням до успішності як життєвої стратегії професійної діяльності; визначається творчим пошуком, спрямованістю до самовдосконалення та саморозвитку.
Акмеологічний	ПК трактується як «акме» його професіоналізму, характеризує вершинні щаблі його особистіснопрофесійного розвитку; визначає прагнення досягати позитивних самозмін у професійній підготовці, успішній реалізації особистісного потенціалу в професійній діяльності.
Х'ютагогічний	ПК учителя початкової школи виявляється як самоефективність діяльності, що детермінується індивідуально обґрунтованою траєкторією освітнього розвитку із врахуванням всіх складових формальної, інформальної та неформальної освіти.

Орієнтування на окреслені методологічні підходи дозволяє забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою комплексу забезпечення професійних компетентностей учителя початкової школи у закладах вищої освіти України та у закладах системи неперервної освіти.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.С. Акмеологічний підхід до визначення сутності педагогічної обдарованості. *Акмеологія – наука XXI століття* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конфер. Київ: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 17–22.
2. Баран А.В. Поняття та види акмеології: теоретичний аналіз / А.В. Баран. *Філософія права*. 2015. № 2. С. 109–115.
3. Вакуленко В.М. Педагогічна акмеологія: досягнення і проблеми / В.М. Вакуленко. *Філософія освіти*. 2006. № 3(5). С. 124–133.
4. Данилова Г.С. Теоретичний аналіз професіоналізму суб'єкта діяльності в контексті акмеології. *Освіта і управління*. 2008. Т. 11. № 1. С. 35–46.
5. Іонова О.М. Системний та синергетичний підходи у педагогічних дослідженнях : навчальний посібник. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2011. 50 с.
6. Сорочан Т.М. Науково-методична робота в регіональній системі післядипломної педагогічної освіти. *Освіта на Луганищині*. 2012. № 1. С. 11–18.
7. Нікулочкіна О.В. Х'ютагогіка як учіння про самоосвіту : сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41. С. 231–236.
8. Олійник В.В. Нікуліна А.С. Проблеми реформування і розвитку післядипломної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2001. № 1. С. 6-9.
9. Покроєва Л.Н. Моніторинг якості післядипломної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2006. № 2. С. 24–26.
10. Якухно І.І. Наукові основи інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти: монографія. Житомир : Полісся, 2010. 520 с.